

Sygn. akt II PK 23/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Maciej Pacuda

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. W.
przeciwko Izbie Administracji Skarbowej w [...].
o przywrócenie do pracy ewentualnie o ustalenie istnienia stosunku pracy i
dopuszczenie do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 listopada 2020 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Ł.
z dnia 11 września 2018 r., sygn. akt III Pa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Ł. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 11 września 2018 r., sygn. akt III Pa (...), Sąd Okręgowy –
Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. – w sprawie z powództwa J. W.
przeciwko Izbie Administracji Skarbowej w [...].– oddalił apelację powódki od

wyroku Sądu Rejonowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. z dnia 26 kwietnia 2018 r., sygn. akt IV P (...), w którym Sąd Rejonowy oddalił powództwo J.W. o przywrócenie do pracy; ewentualnie - o ustalenie istnienia stosunku pracy i dopuszczenie do pracy.

Sąd ustalił, że powódka była zatrudniona w pozwanej Izbie Administracji Skarbowej w [...]. na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony od 23 stycznia 1995 r., świadcząc pracę w Urzędzie Skarbowym w Ł. , ostatnio na stanowisku starszego komisarza skarbowego. Powódka w dniu 1 marca 2017 r., na podstawie art. 144 ust. 2 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1947 ze zm.) złożyła oświadczenie, że pracowała w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944 - 1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2017 r., poz. 2186). Strona pozwana doręczyła powódce w dniu 4 września 2017 r. świadectwo pracy, w którym wskazała, że stosunek pracy powódki wygasł na podstawie art. 170 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1948). Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu - Oddziałowe Archiwum IPN w B. nadesłał uwierzytelnioną kopię przebiegu służby powódki J. W. znajdującą się w aktach osobowych o sygn. IPN B (...). Z treści tego dokumentu wynika, że powódka w okresie od 1 października 1984 r. do 15 grudnia 1987 r. pełniła służbę w Wydziale IV Służby Bezpieczeństwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Ł..

Sąd Okręgowy – dzielając ocenę prawną Sądu pierwszej instancji – uwzględnił to, że powódka 1 marca 2017 r. złożyła pracodawcy w trybie art. 144 ust. 2 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej oświadczenie, że pracowała w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Fakt pełnienia przez powódkę służby w okresie od 1 października 1984 r. do 15 grudnia 1987 r. w organach Służby Bezpieczeństwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Ł. potwierdza także dokumentacja zgromadzona w Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko

Narodowi Polskiemu - Oddziałowym Archiwum IPN w B.. Powódka służyła w jednostce terenowej Służby Bezpieczeństwa wymienionej w art. 2 ust. 1 pkt 5 ustawy o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji mylnie powołano art. 2 ust. 1 pkt 4 tej ustawy). Według Sądu drugiej instancji dalsze zatrudnienie powódki w administracji skarbowej pozostawałoby w jawnej sprzeczności z treścią przepisu art. 144 ust. 1 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej. Okoliczność powyższa mogła mieć wpływ na treść decyzji dyrektora pozwanej IAS w [...] o nieprzedstawieniu powódce propozycji dalszego zatrudnienia.

Sąd Okręgowy powołał się na regulacje określone w art. 165 ust. 7 i art. 170 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1948) i uznał, że dyrektorom izb administracji skarbowej nadano autonomiczne uprawnienie do decydowania o dalszym zatrudnianiu urzędników. Takie uregulowanie prawne pozostawało również w zgodzie z samą ideą reformy jako takiej, która zakładać musi przeobrażenia i reorganizacje prowadzące niekiedy do zmian kadrowych. Przyjęte w ustawie wprowadzającej rozwiązanie prawne ingerujące „z mocy ustawy” do stosunków pracy i służby pracowników konsolidowanych jednostek nie narusza Konstytucji RP. Analogiczne rozwiązania stosowano już w ustawie z dnia 13 października 1998 r. - przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną - art. 58 ust. 1 (Dz.U. Nr 133, poz. 872 ze zm.), w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko - art. 164 ust. 3 i art. 166 ust. 3 (Dz.U. Nr 199, poz. 1227 ze zm.), w ustawie z dnia 10 lipca 2008 r. o zniesieniu Głównego Inspektora Inspekcji Handlowej, o zmianie ustawy o inspekcji Handlowej oraz niektórych innych ustaw - art. 19 ust. 2 (Dz.U. Nr 157, poz. 976) oraz w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. – przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych - art. 98 ust. 9, art. 99 ust. 9, art. 100 ust. 1 (Dz.U. Nr 157, poz. 1241 ze zm.). Ustawy te również przewidywały możliwość wygaśnięcia stosunków pracy z uwagi na brak propozycji dalszego zatrudnienia. Ich przepisy jako szczególne i późniejsze wyłączały ochronę

trwałości stosunków pracy w razie przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę. Przewidziany w tych ustawach mechanizm prawny wygaśnięcia stosunku pracy - Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodny z Konstytucją RP (wyrok TK z dnia 13 marca 2000 r., K 1/99 – OTK 2000 nr 2, poz. 59, wyrok TK z dnia 21 marca 2005 r., P 5/04 – OTK - A 2005, nr 3, poz. 26, wyrok TK z dnia 12 lipca 2011 r., K 26/09 – Dz.U. Nr 153 poz. 911).

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego powódka zaskarżyła skargą kasacyjną – skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. W ramach podstawy materialnoprawnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono naruszenie: 1) art. 165 ust. 7 i art. 170 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej przez ich niewłaściwą wykładnię, polegającą na uznaniu, że dyrektorom izb administracji skarbowej nadano autonomiczne uprawnienie do decydowania o dalszym zatrudnieniu urzędników, co w konsekwencji doprowadziło Sąd Okręgowy do niezbadania, czy zasadnie nie przedstawiono powódce nowych warunków zatrudnienia w świetle opublikowanych dotychczas wyroków i postanowień Sądu Najwyższego, w których dopuszczono materialnoprawną kontrolę mechanizmów wygaśnięcia stosunku pracy w płaszczyźnie zgodności z zasadami współżycia społecznego (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z 24 września 2009 r., sygn. akt II PK 58/09) oraz naruszania zakazu dyskryminacji w zatrudnieniu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 lipca 2001 r., sygn. akt I PKN 525/00);

2) art. 144 ust. 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej: - przez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że dalsze zatrudnienie powódki w administracji skarbowej pozostawałoby w jawnej sprzeczności z treścią tego przepisu, w sytuacji gdy powódka była zatrudniona w organach Milicji Obywatelskiej, która to organizacja po 14 grudnia 1954 r. nie była równoznaczna z organem bezpieczeństwa państwa (tak wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 lutego 2010 r., K 6/09), natomiast Instytut Pamięci Narodowej Oddział w B. w odpowiedzi na zapytanie Sądu Rejonowego nie stwierdził, że powódka pracowała w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990, ani

że była ich współpracownikiem, zaś oświadczenie o którym mowa w art. 144 ust. 2 ustawy nie zostało zweryfikowane przez sąd lustracyjny;

- przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że art. 144 ust. 1 ustawy dotyczy zarówno osób, które mają podjąć pracę, jak i tych, które już pracują, czy też pełnią służbę.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie: a) art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. w zw. z art. 387 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez sporządzenie przez Sąd Okręgowy w Ł. uzasadnienia wyroku nie odpowiadającego wymogom procedury w zakresie wszystkich jego obligatoryjnych elementów, a przez to nie poddającego się kontroli kasacyjnej, czego należy upatrywać w fakcie przyjęcia ustaleń Sądu I instancji za prawidłowe i wszechstronne, jak i dokonanej oceny dowodów, pomimo że wyrok Sądu I instancji nie poddawał się kontroli apelacyjnej także z tożsamego powodu, tj. w motywach pisemnych rozstrzygnięcia nie poczyniono pełnych ustaleń faktycznych, nie wskazano okoliczności, które były sporne, nie wyjaśniono, jakie ustalenia Sąd poczynił w zakresie spornych twierdzeń i na jakich dowodach w tej mierze się oparł, a także nie wskazał, które dowody zostały uznane za wiarygodne i w jakiej części, a którym nie nadano waloru wiarygodności i z jakiego powodu, tym samym Sąd drugiej instancji nie dokonał prawidłowej kontroli wyroku Sądu pierwszej instancji; b) art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez zaniechanie rozpoznania (rozważenia i dokonania odpowiedniej oceny) przez Sąd drugiej instancji większości zarzutów sformułowanych w apelacji, a w efekcie nie odzwierciedlenie zajętego stanowiska w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przez Sąd drugiej instancji, co mogło mieć wpływ na wynik sprawy, ponieważ w tej sytuacji zaskarżone orzeczenie stwarza jedynie pozory przeprowadzenia kontroli instancyjnej przez Sąd drugiej instancji; c) art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 385 k.p.c. przez jego błędne zastosowanie i oddalenie apelacji w sytuacji, gdy była ona oczywiście uzasadniona.

Skarżąca wniosła o: 1) uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez przywrócenie powódki do pracy w pozwanej Izbie Administracji Skarbowej w [...]. na dotychczasowych warunkach obowiązujących do dnia 31 sierpnia 2017 r., tj. w charakterze starszego komisarza

skarbowego w Izbie Administracji Skarbowej w [...], z miejscem świadczenia pracy w Urzędzie Skarbowym w Ł., z dotychczasowym wymiarem czasu pracy i wynagrodzeniem, ewentualnie ustalenie istnienia stosunku pracy od 1 września 2017 r.; ewentualnie o: 2) uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji w całości; 3) zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów dotychczasowego postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego za postępowanie przed Sądem I instancji oraz kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych; ewentualnie o: 4) wystąpienie w trybie art. 193 Konstytucji RP do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, czy art. 144 ust. 1 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. z 2016 r., poz. 1947) jest zgodny z art. 2, art. 24, art. 32 ust. 1, art. 60 Konstytucji RP - z uwagi na ukształtowanie regulacji ustawowej uniemożliwiającej osobom zatrudnionym albo pełniącym służbę w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2016 r., poz. 1721) zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych Krajowej Administracji Skarbowej, w zakresie w jakim dokonano tą regulacją naruszenia zasady ochrony praw nabytych, zaufania obywatela do państwa prawa i stanowionego przez niego prawa, niedziałania prawa wstecz, powodującego nierówne traktowanie części pracowników, skutkując ich dyskryminacją oraz naruszenia konstytucyjnej zasady dostępu do służby publicznej na równych zasadach.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Inicjując ocenę skargi kasacyjnej od zarzutów procesowych należy wskazać, że naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. z reguły nie ma

wpływu na treść wyroku, gdyż uzasadnienie sporządzane jest dopiero po jego wydaniu. Wyjątkowo jednak, niezgodne z art. 328 § 2 k.p.c. sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji, może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej, gdy niezachowanie jego wymagań konstrukcyjnych będzie czynić zasadnym kasacyjny zarzut naruszenia prawa materialnego przez jego zastosowanie do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2001 r., I PKN 615/00, OSNP 2003, nr 15, poz. 352) lub gdy uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia. W przypadku, gdy sąd odwoławczy, oddalając apelację na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, nie musi powtarzać dokonanych już wcześniej ustaleń i ich motywów, jeśli taka potrzeba nie wynika z rodzaju zarzutów apelacyjnych. Wystarczy stwierdzenie, że przyjmuje je za własne. Także jeżeli sąd drugiej instancji podziela ocenę prawną, jakiej dokonał sąd pierwszej instancji, i uznaje ją za wyczerpującą, wystarczy stwierdzenie, że podziela argumentację zawartą w uzasadnieniu wyroku sądu pierwszej instancji. Kwestię związaną z odniesieniem się do sformułowanych w apelacji zarzutów, która zdaniem skarżącego świadczy o naruszeniu art. 328 § 2 k.p.c., reguluje natomiast art. 378 § 1 k.p.c., który jest uzasadniony. Także zarzut naruszenia ogólnej normy procesowej art. 382 k.p.c. można uznać za usprawiedliwiony w aspekcie podniesionego przez skarżącego braku oceny kryteriów selekcyjnych, którymi posłużyła się strona pozwana, jednym pracownikom proponując dalsze zatrudnienie, a innym takiej propozycji nie składając. Kwestia ta zostanie jednak omówiona w ramach rozpatrywania podniesionych w skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego, a zwłaszcza art. 170 ustawy wprowadzającej KAS, a pośrednio także art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP ustanawiającego nakaz równego traktowania i zakaz dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny, których odpowiedniki na gruncie prawa pracy stanowią zasady równości pracowników (art. 11² k.p.) oraz zakazu dyskryminacji w zatrudnieniu (art. 11³ k.p.).

Kwestia zawarta w pierwszym zarzucie materialnej podstawy skargi kasacyjnej była już przedmiotem oceny Sądu Najwyższego, ostatnio w wyroku z dnia 29 września 2020 r., III PK 164/19, w którym wskazano, że w orzecznictwie

Sądu Najwyższego poprzedzającym wejście w życie przepisów wprowadzających ustawę o KAS przyjęto, że możliwe jest stosowanie art. 56 k.p. w stosunku do pracownika, któremu pracodawca nie zaproponował nowych warunków pracy i płacy, w następstwie czego jego stosunek pracy wygasł (z dnia 4 lipca 2001 r., I PKN 525/00, OSNP 2003 nr 10, poz. 248). Uznano także, że - rozpoznając sprawę o odszkodowanie z tytułu niezgodnego z prawem wygaśnięcia stosunku pracy – sąd pracy może dokonać oceny czynności pracodawcy dotyczących niezaproponowania pracownikowi warunków pracy i płacy na dalszy okres (wyrok Sądu Najwyższego: z dnia 24 września 2009 r., II PK 58/09, OSNP 2011 nr 9-10, poz. 124). Z powyższego wynika, że już od kilkunastu lat w orzecznictwie Sądu Najwyższego wypracowano standard ochrony pracowników, których stosunek pracy wygasł na podstawie rozwiązań przewidzianych w ustawach takich jak ustawa z dnia 13 października 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz.U. Nr 133, poz. 872 ze zm.), czy ustawa z dnia 29 grudnia 2005 r. o przekształceniach i zmianach w podziale zadań i kompetencji organów państwowych właściwych w sprawach łączności, radiofonii i telewizji (Dz.U. Nr 267, poz. 2258 ze zm.), gdy wygaśnięcie stosunku pracy było konsekwencją podjęcia przez pracodawcę decyzji o niezaproponowaniu nowych warunków pracy i płacy.

Sąd Najwyższy uwzględnił także linię orzecniczą ukształtowaną w sprawach dotyczących „reform” agend rolnych oraz administracji skarbowej. Już w uchwale III PZP 5/18 przesądzono, iż art. 67 zdanie drugie k.p. znajduje zastosowanie, gdy wygaśnięcie stosunku pracy na podstawie art. 170 ust. 1 przepisów wprowadzających ustawę o KAS prowadzi do naruszenia zasad współżycia społecznego, zakazu dyskryminacji lub zasady równego traktowania. Rozwijając tę myśl, w wyroku z 26 września 2019 r., III PK 126/18 Sąd Najwyższy przyjął, że pracownikowi, którego umowa o pracę wygasła na podstawie art. 51 ust. 7 pkt 3 ustawy z dnia 10 lutego 2017 r. - przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Ośrodku Wsparcia Rolnictwa (Dz.U. z 2017 r., poz. 624 ze zm.), przysługuje odszkodowanie, jeżeli niezłożenie mu propozycji zatrudnienia zostanie zakwalifikowane jako przejaw nierównego traktowania lub dyskryminacji (art. 67 w związku z art. 56 § 1 k.p.). W powołanym orzeczeniu Sąd Najwyższy bardzo

wyrażnie zwrócił uwagę, na „niezbornosć konstrukcyjną wygaśnięcia umowy o pracę” przyjętego w przepisach wprowadzających ustawę o KOWR (zawierających unormowania analogiczne do przepisów wprowadzających ustawę o KAS). Owa „niezbornosć” jest konsekwencją bezmyślnego – z punktu widzenia utrwalonych instytucji prawa pracy – wykorzystywania znanych konstrukcji prawa pracy do realizacji zamierzeń ustawodawcy, mimo że konstrukcje te służą zupełnie innym celom. „Niezbornosć” ta, jak wyjaśniono w sprawie III PK 126/18, występuje wówczas, gdy z rozwiązania normatywnego przyjętego przez prawodawcę wynika, że stosunek pracy wygasa w przypadku podjęcia przez pracodawcę decyzji o niezaproponowaniu nowych warunków pracy i płacy pracownikowi. Zgodnie bowiem z istotą instytucji wygaśnięcia stosunku pracy ustanie tego stosunku w tym trybie następuje w wyniku zdarzeń niezależnych od woli stron stosunku pracy, a nie w wyniku decyzji pracodawcy o nieprzedłożeniu nowych warunków pracy i płacy konkretnemu pracownikowi. Wygaszanie stosunku pracy w wyniku takiej decyzji pracodawcy oznacza, że „wygaśnięcie” umowy o pracę na podstawie przepisów wprowadzających ustawę o KWOR zostało upodobnione do rozwiązania więzi pracowniczej. To z kolei uzasadnia zastosowanie przepisów przewidujących ochronę dla pracownika przed nieuzasadnionym rozwiązaniem stosunku pracy w wyniku odpowiedniego zastosowania z art. 56 § 1 k.p. zgodnie z odesłaniem z art. 67 zdanie drugie k.p. Konsekwencją tej konstrukcyjnej „niezborności” jest w rezultacie konieczność weryfikowania, czy „przyczyna niezłożenia propozycji zatrudnienia była racjonalna i obiektywna”, skoro do ustania stosunku pracy nie doszło wskutek zdarzenia niezależnego od woli stron tego stosunku, lecz – jak już wspomniano – aktu woli pracodawcy.

W dalsze kolejności należało zwrócić uwagę na wyrok Sądu Najwyższego z 10 grudnia 2019 r., II PK 129/18, w którym podkreślono, że w odniesieniu do agend rolnych zmiany organizacyjne nie polegały na likwidacji poszczególnych stanowisk, ale na zmniejszeniu zatrudnienia bez ustawowych kryteriów doboru pracowników do dalszego zatrudnienia. Uzasadniało to potrzebę porównania z innymi pracownikami zatrudnionymi na analogicznych stanowiskach. Jeżeli bowiem likwidacja dotyczy tylko części spośród większej liczby takich samych lub podobnych stanowisk pracy, tak określona przyczyna rozwiązania stosunku pracy

tłumaczy wprowadzić konieczność zwolnienia, ale nie wyjaśnia, dlaczego rozwiązano stosunek pracy z konkretnym pracownikiem, a pozostawiono w zatrudnieniu inne osoby zajmujące stanowiska objęte redukcją (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 listopada 2010 r., I PK 93/10, LEX nr 707852 i z dnia 16 listopada 2006 r., II PK 81/06, LEX nr 950625). W tej sytuacji przyjęto, że przy stosowaniu art. 67 w związku z art. 56 § 1 k.p. powinnością Sądu było zastosowanie mechanizmu zapobiegającego nadmiernej uznaniowości pracodawcy przy dokonywaniu rozwiązań stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników. W oświadczeniu pracodawcy (lub zastępującego go podmiotu) o „wygaśnięciu” umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony z powodu zmian organizacyjnych powodujących zmniejszenie zatrudnienia, powinna być wskazana przyczyna wyboru pracownika do zwolnienia z pracy (kryteria doboru), chyba że jest ona oczywista lub znana pracownikowi. W myśl bowiem art. 30 § 4 k.p. w oświadczeniu pracodawcy o wypowiedzeniu umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony lub o rozwiązaniu umowy o pracę bez wypowiedzenia powinna być wskazana przyczyna uzasadniająca wypowiedzenie lub rozwiązanie umowy. Dopiero wskazanie kryteriów doboru pracownika do zwolnienia, jako uzupełnienie ogólnie określonej przyczyny rozwiązania stosunku pracy w postaci zmian organizacyjnych, uwidacznia cały kontekst sytuacyjny, w jakim doszło do zwolnienia konkretnej osoby i pozwala pracownikowi zorientować się, dlaczego to jemu złożono tej treści oświadczenie woli, oraz podjąć próbę podważenia zasadności dokonanego przez pracodawcę rozwiązania stosunku pracy. Z tego względu Sąd Najwyższy uznał, że w przypadku stwierdzenia przez pracodawcę, że stosunek pracy pracownika agencji rolnej wygaś na podstawie przepisów wprowadzających ustawę o KOWR, istniał wymóg ujawnienia przez pracodawcę kryteriów doboru do zwolnienia (kryteriów selekcyjnych), ponieważ propozycje dalszego zatrudnienia nie zostały złożone wszystkim pracownikom zajmującym te same lub podobne stanowiska.

W wyroku z 9 lipca 2020 r., III PK 31/19 Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że przewidziana w art. 170 ustawy wprowadzającej KAS konstrukcja wygaśnięcia stosunku pracy odbiega od przyjmowanej powszechnie w prawie pracy konstrukcji wygaśnięcia jako skutku zdarzeń prawnych niezależnych od woli stron.

Wygaśnięcie stosunków pracy następowało co prawda wskutek upływu czasu, ale było uzależnione wyłącznie od woli pracodawcy co do przedstawienia danemu pracownikowi propozycji dalszego zatrudnienia. To właśnie brak propozycji dalszego zatrudnienia stanowił rzeczywistą przyczynę wygaśnięcia stosunku pracy. Brak ten był zaś wynikiem decyzji pracodawcy, ukierunkowanej na wywołanie określonego skutku prawnego, analogicznie do oświadczenia woli zmierzającego do rozwiązania stosunku pracy. Upodabnia to instytucję wygaśnięcia stosunków pracy z art. 170 ustawy wprowadzającej KAS do rozwiązania stosunku pracy z przyczyn nie dotyczących pracownika. To z kolei nakazuje sądowi pracy badanie, jakie czynniki zadecydowały o tym, że jedni pracownicy otrzymali propozycję dalszego zatrudnienia, a inni takiej propozycji nie otrzymali. Jednocześnie Sąd Najwyższy potwierdził, że pozwana izba skarbowa nie miała obowiązku przedstawienia pracownikowi propozycji dalszego zatrudnienia, ale musiała wyjaśnić mu kryteria, którymi kierowała się, podejmując decyzję o nieprzedstawieniu takiej propozycji, gdy skutkiem tej decyzji było wygaśnięcie stosunku pracy.

Wreszcie w wyroku z 2 sierpnia 2020 r., II PK 4/19 Sąd Najwyższy przypomniał, że do wygaśnięcia umowy o pracę dochodzi w prawie pracy tylko wówczas, gdy jest to skutkiem zdarzenia prawnego innego niż czynność prawna. Skoro wygaśnięcia nie może nastąpić na skutek czynności prawnej, to tak samo nie może nastąpić przez powstrzymanie się od dokonania czynności prawnej (przedłożenia nowych warunków pracy i płacy. Wygaśnięcie stosunku pracy w takich okolicznościach stanowi swoistą „maskaradę” i zakamuflowane rozwiązanie umowy o pracę z przyczyn nie dotyczących pracownika.

Odnosząc powyższe zapatrywania do zarzutów podniesionych w niniejszej skardze kasacyjnej, Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, że powódka zwracała się do pozwanego o podanie przyczyn braku propozycji dalszej pracy, ale nie otrzymała adekwatnej odpowiedzi poza informacją, że decyzja co do dalszego zatrudnienia należy do autonomicznej kompetencji dyrektora jednostki organizacyjnej KAS. W tym kontekście Sąd Najwyższy uznał, że uzasadniony jest zarzut naruszenia art. 165 ust. 7 przepisów wprowadzających ustawę o KAS przez jego błędną wykładnię, ponieważ wymienione w tym przepisie kryteria dotyczące nowych

warunków zatrudnienia zawartych w propozycji pracy składanej przez pracodawcę powinny stanowić wzorzec, według którego pracodawca dokonana selekcji pracowników kwalifikujących się do dalszego zatrudnienia oraz kwalifikujących się do podjęcia przez niego decyzji o nieprzedstawieniu propozycji zatrudnienia. Brak zastosowania takich warunków zarówno na etapie podziału pracowników do tych dwóch grup, jak i nieujawnienie tych kryteriów w oświadczeniu pracodawcy stwierdzającym wygaśnięcie stosunku pracy oznacza, że doszło do naruszenia zasady równego traktowania pracowników (z niewiadomych powodów jedni zatrudniani na tym samym stanowisku otrzymali propozycję nowego zatrudnienia, a inni takiej propozycji nie otrzymali). Doszło również do naruszenia art. 165 ust. 3 art. 165 ust. 7 i art. 170 ust. 1 pkt 1 przepisów wprowadzających ustawę o KAS, ponieważ w przypadku ukrywania pod pozorem instytucji wygaśnięcia stosunku pracy instytucji rozwiązania stosunku pracy z przyczyn nie dotyczących pracownika, odpowiednio stosowany – na mocy art. 67 zdanie drugie k.p. – art. 56 par. 1 k.p. przewiduje roszczenie o przywrócenie do pracy lub odszkodowanie w przypadku stwierdzenia wygaśnięcia stosunku pracy z naruszeniem przepisów o wygaśnięciu tych umów.

Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. poz. 1947) weszła w życie z dniem 1 marca 2017 r. (z wyjątkami). Zgodnie z art. 144 tej ustawy w jednostkach organizacyjnych KAS może być zatrudniona albo pełnić służbę osoba, która nie pełniła służby zawodowej ani nie pracowała w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2020 r., poz. 306, 284 i 322), ani nie była ich współpracownikiem (ust.1). Przy naborze do pracy albo przyjęciu do służby w jednostkach organizacyjnych KAS, kandydaci urodzeni przed dniem 1 sierpnia 1972 r. są obowiązani do złożenia kierownikowi jednostki organizacyjnej oświadczenia dotyczącego pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa, o których mowa w ust. 1, lub współpracy z tymi organami (ust. 2).

Ponieważ powyższe oświadczenie winno być złożone kierownikowi jednostki organizacyjnej nie później niż w dniu złożenia podania o przyjęcie do pracy albo

służby, należy uznać, że dotyczy ono, co do zasady, jedynie sytuacji, kiedy mamy do czynienia z nowym naborem do pracy lub służby, gdzie powyższe oświadczenie składa się np. dyrektorowi izby administracji skarbowej. Realizacja techniczna zapisu ustawowego wynika z rozporządzenia wykonawczego Ministra Rozwoju i Finansów z 24 lutego 2017 r. w sprawie oświadczenia dotyczącego pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z tymi organami (Dz.U. z 2017 r., poz. 423), gdzie zawarto również wzór oświadczenia, które musi złożyć kandydat do pracy lub służby.

Specyficzna sytuacja nastąpiła jednak w związku z wejściem w życie ustawy o KAS, tj. po dniu 1 marca 2017 r. w związku z regulacją art. 177 ustawy z dnia 16 listopada 2016 roku - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej, w której zobowiązano pracowników i funkcjonariuszy do złożenia takiego oświadczenia wraz z tzw. „oświadczeniem lustracyjnym” w terminie do 31 marca 2017 r. Zauważyć należy, iż wprowadzono na pracowników i funkcjonariuszy obowiązek złożenia stosownych oświadczeń jednak brak jest wskazania przez ustawodawcę ewentualnych sankcji związanych z ich brakiem albo przekroczeniem terminu ich złożenia (np. z powodu choroby lub innych niezależnych od osoby zdarzeń). Nie ma też sankcji w postaci konieczności natychmiastowego rozwiązania stosunku pracy z byłym funkcjonariuszem służby bezpieczeństwa.

Należy także przypomnieć, że z mocy art. 165 ust. 3 ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej powódka, która wcześniej była zatrudniona w Urzędzie Skarbowym w Ł., z dniem wejścia w życie ustawy o KAS (czyli z dniem 1 marca 2017 roku) stała się pracownikiem jednostki organizacyjnej Krajowej Administracji Skarbowej z zachowaniem ciągłości pracy. W ocenie Sądu Najwyższego, jeżeli pracodawca uznał, że nie było możliwe dalsze zatrudnienie powódki jako byłego funkcjonariusza negatywnie ocenianej służby bezpieczeństwa, mógł dokonać wypowiedzenia umowy o pracę, jednak tego nie uczynił. Powódka po złożeniu stosownego oświadczenia nadal wykonywała swoją pracę przez sześć miesięcy aż do 31 sierpnia 2017 r.

Wprowadzenie art. 144 bezpośrednio do ustawy o KAS i brak odpowiedniej regulacji w przepisach ustawy wprowadzającej, co do zasad jego stosowania w

odniesieniu do osób zatrudnionych w jednostkach KAS, powinno implikować wykładnię, że art. 144 ustawy nie powinien być samodzielną i jedyną podstawą wygaszenia stosunków pracy tych pracowników, którzy po ujawnieniu swej służby w organach bezpieczeństwa państwa przez wiele miesięcy wykonywali pracę dla organów skarbowych, celnych, kontrolnych, sumiennie wykonując swoje obowiązki i ciesząc się dobrą opinią, a pracodawca nie rozwiązał ich stosunków pracy niezwłocznie po uzyskaniu takiej informacji.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że w myśl art. 52 § 2 k.p. rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika nie może nastąpić po upływie 1 miesiąca od uzyskania przez pracodawcę wiadomości o okoliczności uzasadniającej rozwiązanie umowy. Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazuje także, iż uchybienia w wykonywaniu obowiązków pracowniczych w odległej przeszłości w stosunku do chwili złożenia oświadczenia pracodawcy o wypowiedzeniu umowy o pracę nie stanowią uzasadnionej przyczyny wypowiedzenia umowy o pracę (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2001 r., I PKN 216/00, OSNAPiUS 2002, nr 20, poz. 483). Interpretując art. 38 k.p. w judykaturze przyjęto, że upływ czasu pomiędzy konsultacją związkową a mającym nastąpić wypowiedzeniem może powodować konieczność powtórzenia procedury współdziałania ze związkiem zawodowym. Takim orientacyjnym terminem może być miesiąc. Im upływ czasu będzie dłuższy, tym mniejsze będzie prawdopodobieństwo zachowania aktualności danej przyczyny.

W tym aspekcie można uznać, że brak reakcji pracodawcy na ujawnienie informacji o odległej w czasie służbie w organach bezpieczeństwa państwa, dezaktualizował po okresie około jednego miesiąca przyczynę rozwiązania z pracownikiem stosunku pracy z tej przyczyny.

Przepisy wprowadzające ustawę o KAS mają charakter szczególnych uregulowań, związanych z okresem przejściowym po utworzeniu nowej struktury administracji rządowej w postaci Krajowej Administracji Skarbowej i jako *leges speciales* powinny być interpretowane ściśle. Ponieważ unormowania te nie zawierają przepisu zakazującego dalszego zatrudniania pracownika, który wprawdzie w przeszłości pełnił służbę w organach bezpieczeństwa państwa, jednak w czasie pracy lub służby w dotychczasowych organach administracji skarbowej lub

celnej wzorowo wykonywał swoje obowiązki, Sąd Najwyższy uznał, że art. 144 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej nie powinien być wyłączną przyczyną wygaśnięcia stosunku pracy osób zatrudnionych w jednostkach KAS z dniem 31 sierpnia 2017 r. na podstawie art. 170 ust.1 pkt 1 ustawy Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej – w sytuacji, gdy od dnia ujawnienia informacji o służbie w organach bezpieczeństwa państwa minęło wiele miesięcy.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów postępowania na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku.